

Marek Jaśkowski

Opinia na temat zawartych w Partnerstwie Transpacyficznym (*Trans-Pacific Partnership*) postanowień dotyczących zabezpieczenia rynku przed produktami genetycznie modyfikowanymi¹

Opinion on the provisions of Trans-Pacific Partnership agreement relating to market protection against the genetically modified products: Article 2.27 of Trans-Pacific Partnership (PTP) agreement, concerning the trade of products of modern biotechnology, cannot be interpreted in a way which would impose upon any of the Parties an obligation to adopt or amendment of laws, regulations or policies for the control of such products within its territory. This provision defines the behavior in the event of detection of occurrence, in a shipment of plants or plant products, of "low-level presence" of rDNA plant material. It does not apply, however, to a plant or plant products that is a medicine or medical products. This provision do not also apply to animals and products of animal origin.

Keywords: genetics | international trade | foodstuffs
Słowa kluczowe: genetyka | handel zagraniczny | żywność

Doktor nauk prawnych; asystent na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego; ekspert ds. prawa europejskiego i międzynarodowego BAS;
marek.jaskowski@sejm.gov.pl.

Niniejsza opinia została sporządzona na podstawie anglojęzycznej wersji tekstu Partnerstwa Transpacyficznego z 4 lutego 2016 r. (*Trans-Pacific Partnership*; dalej: Partnerstwo, TPP) dostępnej na stronie internetowej nowozelandzkiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Handlu². Nowa Zelandia jest depozytariuszem Partnerstwa (art. 30.7 ust. 1 TPP), natomiast wersja anglojęzyczna ma pierwszeństwo w wypadku rozbieżności między nią a tekstami sporządzonymi w pozostałych językach autentycznych (tj. hiszpańskim i francuskim, art. 30.8 TPP). Opinia nie obejmuje analizy postanowień Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu (GATT 1994), do którego odwołania zostały zawarte w Partnerstwie.

¹ Opinia sporządzona 21 kwietnia 2016 r. na zlecenie przewodniczącego Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi; BAS-WAPEiM-651/16.

² [Http://www.tpp.mfat.govt.nz/tpp-text.php](http://www.tpp.mfat.govt.nz/tpp-text.php).

Partnerstwo Transpacyficzne jest umową międzynarodową mającą na celu integrację gospodarczą przez liberalizację reguł dotyczących handlu oraz inwestycji. Zostało podpisane 4 lutego 2016 r. w Auckland w imieniu 12 państw (Australii, Brunei, Chile, Japonii, Kanady, Malezji, Meksyku, Nowej Zelandii, Peru, Singapuru, Stanów Zjednoczonych i Wietnamu). Co do zasady, Partnerstwo ma wejść w życie po upływie 60 dni od daty, w której wszyscy sygnatariusze złożą dokumenty potwierdzające zakończenie właściwych wewnętrznych procedur prawnych dotyczących związania się TPP.

Partnerstwo zmierza do ustanowienia strefy wolnego handlu w rozumieniu art. XXIV GATT 1994 oraz art. V Układu ogólnego w sprawie handlu usługami (GATS). Zakres przedmiotowy TPP obejmuje handel produktami (rozdział 2), reguły określania pochodzenia produktów (rozdział 3), handel tekstyliami i odzieżą (rozdział 4), administrację celną i ułatwienia handlowe (rozdział 5), środki ochrony handlowej (rozdział 6), środki sanitarne i fitosanitarne (rozdział 7), bariery techniczne w handlu (rozdział 8), inwestycje (rozdział 9), handel usługami (rozdział 10), usługi finansowe (rozdział 11), tymczasowy wjazd przedsiębiorców na terytorium innej strony (rozdział 12), usługi telekomunikacyjne (rozdział 13), handel elektroniczny (rozdział 14), zamówienia publiczne (rozdział 15), politykę konkurencji (rozdział 16), działalność przedsiębiorstw państwowych i monopoli (rozdział 17), własność intelektualną (rozdział 18), zatrudnienie (rozdział 19), środowisko (rozdział 20), współpracę i zwiększenie możliwości działania (rozdział 21), konkurencyjność i ułatwienia dla przedsiębiorców (rozdział 22), politykę w zakresie rozwoju (rozdział 23), problematykę małych i średnich przedsiębiorstw (rozdział 24), spójność regulacyjną (rozdział 25) oraz przejrzystość i walkę z korupcją (rozdział 26). Ponadto TPP zawiera przepisy wstępne (rozdział 1), administracyjne i instytucjonalne (rozdział 27), regulujące rozstrzyganie sporów (rozdział 28), a także wyjątki i przepisy ogólne oraz przepisy końcowe (rozdziały 29–30). Ponadto do TPP dołączono liczne załączniki. Zasadnicze znaczenie dla niniejszej opinii mają postanowienia rozdziału 2 TPP, dotyczące handlu produktami. Na marginesie należy podkreślić, że rozdział 7 TPP, dotyczący ochrony sanitarnej i fitosanitarnej, nie zawiera szczególnych odniesień bezpośrednio do produktów modyfikowanych genetycznie.

Artykuł 2.3 TPP przewiduje klauzulę traktowania narodowego produktów pochodzących z innych stron Partnerstwa. W tym zakresie TPP dokonuje inkorporacji artykułu III GATT 1994. Klauzula traktowania narodowego nie znajduje zastosowania w przypadku środków wymienionych w załączniku 2-A do TPP. Przykładowo, w odniesieniu do Nowej Zelandii załącznik ten nie zawiera żadnych szczególnych postanowień. Zgodnie z art. 2.10 TPP strony nie mogą wprowadzać ani utrzymywać zakazów, ani ograniczeń dotyczących importu towarów pochodzących z innej umawiającej się strony poza ograniczeniami dopuszczalnymi w świetle art. XI GATT 1994 (który to artykuł zo-

staje włączony do TPP), a także poza ograniczeniami, które zostały zawarte w samym Partnerstwie.

Postanowienia szczególne dotyczące produktów rolnych zostały zawarte w sekcji C: Rolnictwo. Zgodnie z art. 2.19 pojęcie „produkty rolne” obejmuje produkty, do których odnosi się art. 2 Porozumienia w sprawie rolnictwa z 15 kwietnia 1994 r., tj. produkty wymienione w załączniku 1 do Porozumienia w sprawie rolnictwa. Produktami nowoczesnej biotechnologii są w rozumieniu TPP produkty rolne, a także ryby i produkty rybne, opracowane z wykorzystaniem nowoczesnej biotechnologii. Pojęcie to nie obejmuje leków i produktów medycznych. W myśl art. 2.19 TPP nowoczesna biotechnologia polega na przekraczających naturalne bariery fizjologiczne reprodukcji lub rekombinacji: 1) stosowaniu technik *in vitro* na kwasach nukleinowych, w tym rekombinacji DNA, oraz bezpośrednim wprowadzaniu kwasów nukleinowych do komórek lub do organellów, 2) fuzji komórkowej organizmów nienależących do jednej rodziny taksonomicznej. Pojęcie to nie obejmuje klasycznych technik stosowanych w zakresie reprodukcji i selekcji.

Regulacje szczególne w odniesieniu do handlu produktami nowoczesnej biotechnologii (PNB) zawarte zostały w art. 2.27 TPP. W ust. 1 tego artykułu strony potwierdzają znaczenie przejrzystości, współpracy i wymiany informacji w zakresie handlu tymi produktami. Artykuł 2.27 pozostaje bez uszczerbku dla uprawnień stron w zakresie przyjęcia środków zgodnych z ich prawami i obowiązkami wynikającymi z porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), jak również z innych postanowień Partnerstwa Transpacyficznego. Ponadto zgodnie z art. 2.27 ust. 3 TPP, artykułu tego nie można interpretować w sposób, który zobowiązywałby którąkolwiek ze stron do przyjęcia lub zmiany ustaw, rozporządzeń czy polityk w zakresie kontroli PNB na swoim terytorium. Przedstawiany przepis wymaga natomiast, aby każda ze stron udostępniła publicznie następujące informacje: wszystkie wymogi w dziedzinie dokumentacji dotyczącej złożenia wniosku o dopuszczenie PNB, podsumowanie wszystkich ocen w zakresie ryzyka lub bezpieczeństwa, które doprowadziły do dopuszczenia PNB oraz zestawienia PNB, które zostały dopuszczone na jej terytorium.

Strony mają wyznaczyć punkt (lub punkty) kontaktowy, którego zadaniem będzie notyfikacja i wymiana informacji dotyczących przypadków „niskiego poziomu obecności” (NPO, ang. *low level presence*). Przypadek NPO oznacza sytuację, w której w ładunku roślin lub produktów pochodzenia roślinnego została wykryta w niewielkich ilościach niezamierzona obecność materiału roślinnego o rekombinowanym DNA, którego wykorzystanie jest dopuszczone przynajmniej w jednym państwie, jednak nie w państwie importującym, oraz – jeżeli wykorzystanie produktów jest dopuszczone dla celów spożywczych – co do którego przeprowadzona została ocena bezpieczeństwa sanitarnego żywności zgodnie z wytycznymi dotyczącymi przeprowadzania oceny bezpieczeń-

stwa żywności wyprodukowanej z roślin o rekombinowanym DNA³. Należy podkreślić, że analizowany przepis dotyczy modyfikowanego materiału roślinnego dopuszczonego przynajmniej w „jednym państwie”. Posłużenie się przez twórców Partnerstwa Transpacyficznego pojęciem „państwo” zamiast „strona” pozwala wnioskować, że chodzi o materiał dopuszczony w jakimkolwiek państwie, niekoniecznie będącym stroną TPP, a tym bardziej nie należy zawęzić tego pojęcia do państwa eksportera.

Stwierdzenie wystąpienia przypadku NPO nie dotyczy jednak roślin lub produktów pochodzenia roślinnego, które mieszczą się w kategorii leków lub produktów medycznych. Przepis ten nie ma również zastosowania do zwierząt i produktów pochodzenia zwierzęcego.

W celu zareagowania na stwierdzony przypadek NPO i zapobieżenia ewentualnym przyszłym takim zdarzeniom, strona eksportująca, z zastrzeżeniem swojego ustawodawstwa, rozporządzeń i polityk, i na żądanie strony importującej, ma podjąć kroki określone w art. 2.27 ust. 6. Przepis ten wymaga, aby strona eksportująca: 1) dostarczyła podsumowanie dokonanych przez nią ocen w odniesieniu do dopuszczenia PNB, 2) dostarczyła informacji dotyczących działających na jej terytorium podmiotów, które uzyskały zezwolenie w odniesieniu do PNB i które spełniają określone w tym przepisie warunki, oraz 3) zachęciła (ang. *encourage*) te podmioty do przekazania wskazanych informacji stronie importującej.

Artykuł 2.27 ust. 7 wskazuje, jakie działania mają zostać podjęte przez stronę importującą wobec stwierdzenia przypadku NPO. Działania te polegają na: 1) określeniu, jakie dodatkowe informacje powinny zostać przedłożone przez importera, aby strona importująca mogła podjąć decyzję w zakresie usunięcia ładunku, w którym stwierdzono NPO, 2) przekazaniu stronie eksportującej podsumowanie ocen w zakresie ryzyka lub bezpieczeństwa sanitarnego dotyczących zaistniałego przypadku NPO, 3) zapewnieniu, że środki podjęte w celu zareagowania na stwierdzony przypadek NPO pozostaną adekwatne do zapewnienia zgodności z jej ustawodawstwem, rozporządzeniami i politykami. Przepis ten nie dotyczy środków o charakterze sankcji (ang. *penalties*).

Ponadto omawiany artykuł przewiduje inne obowiązki, mające na celu minimalizację ryzyka zakłóceń w handlu spowodowanych wystąpieniem przypadku NPO. W tym zakresie strony eksportujące mają podejmować działania zmierzające do zachęcania podmiotów rozwijających technologie do przedkładania wniosków o dopuszczenie w odniesieniu do PNB (roślin i produktów pochodzenia roślinnego). Strona udzielająca zezwolenia ma również podejmować działania zmierzające do przyjmowania i rozpatrywania takich wniosków przez cały rok, a ponadto do zwiększenia w tym zakresie komunikacji między stronami w celu poprawy wymiany informacji w skali globalnej.

³ Codex Alimentarius Commission, CAC/GL 45-2003.

Artykuł 27.9 TPP przewiduje utworzenie grupy roboczej, składającej się z przedstawicieli stron Partnerstwa Transpacyficznego. Celem działania grupy roboczej ma być wymiana informacji i współpraca w sprawach dotyczących handlu PNB.